Håndbogsreol 2

BETÆNKNING

VEDRØRENDE

BØRNE- OG UNGDOMSTEATER

ex 2

17.938

BETÆNKNING NR. 637

1972

Statens trykningskontor
Un 00-600 bet.
ISBN 87 503 1287 1

Indholdsfortegnelse. Side

Indledning.

A. Den nugældende ordning for børneteatre med hensyn til støtteprincipper og bevillinger. 9

1. Danmark. 9
2. Norge og Sverige. 10

B. Formidlingsordning. 13

C. Synspunkter om 8 emner. 18

1. Anmeldelser af børneteatre. 18
2. Mange eller få børneteatre - Størrelsen af de enkelte enheder. 18
3. Professionelt børneteater og pædagogisk drama. 20
4. Stationært eller opsøgende teater. 21
5. Honorering af kunstnere. 21
6. Afgrænsning over for voksenteater. 23
7. Den kunstneriske frihed - kvalitetsbegrebet. 24
8. Grupper, kollektiver og demokratiske beslutninger i den enkelte enhed. 26

D. Finansiering. 27

1. Fordeling af midlerne til voksenteater og til børneteater. 27
2. Principper for finansiering. 28
   a. Staten betaler produktionen. 28
   b. Andre former for amtslig/kommunal støtte. 30
   c. Støtte fra andre ministerier eller fra anden side i øvrigt. 30
   d. Harmonisering af reglerne for de forskellige typer af modtagere - gratis teater. 31

E. Forskning. 34

F. Uddannelse. 36

G. Internationalt samarbejde. 40

Bilag:		Side
1.	Skrivelse til kommunalbestyrelserne.	41
2.	Alternativ model for organisation på det lokale plan.	43
3.	Skrivelse til teaterrådet med dissens.	45
4.	Mindretalsindstilling afgivet af Teaterdirektørforeningens repræsentant.	55

Indledning.

Under folketingets udvalgsbehandling af forslag til lov om teatervirksomhed (vedtaget den 4. juni 1970) gav ministeren for kulturelle anliggender tilsagn om nedsættelse af et udvalg, der skulle undersøge forholdene omkring teater for børn og unge. Baggrunden for ønsket var det problem, der efter Dansk Skolescenes frivillige likvidation i december 1968 var opstået vedrørende produktion og formidling af teater for børn og unge, idet Dansk Skolescene havde produceret forestillinger for skolebørn i Storkøbenhavn og derudover havde sendt nogle forestillinger på turné i det øvrige land. Også andre større teatres forestillinger blev gennem abonnementsordninger tilbudt landets skolebørn gennem Dansk Skolescene.

Som en midlertidig ordning oprettedes allerede i efteråret 1970 et formidlingsorgan for børne- og ungdomsteater for sæsonen 1970-71, Skolernes Teaterformidling, væsentligt bestående af repræsentanter for folkeskolen og med forstander John Sørensen som daglig leder.

Udvalget om børne- og ungdomsteater nedsattes den 15. oktober 1970 af ministeren for kulturelle anliggender og fik følgende kommissorium:

"Ministeriet har besluttet at nedsætte et udvalg, der skal undersøge børneteatrets forhold og stille forslag om den fremtidige struktur inden for dette område.

Udvalget har bl.a. til opgave at stille forslag om en hensigtsmæssig formidlingsordning for børneteater til de interesserede kredse.

Udvalget skal i denne forbindelse behandle spørgsmålet om finansiering af børneteaterproduktionen og betalingen for forestillingerne.

Interesserede, der ikke er repræsenteret i udvalget kan indbydes eller selv rette henvendelse om en drøftelse med udvalget.

Udvalget skal søge at afslutte sit arbejde omkring 1. januar 1971, således at en eventuel nyordning kan realiseres fra og med sæsonen 1971-72."

Udvalgets medlemmer var:

Kontorchef Hans Vilstrup, formand,
ministeriet for kulturelle anliggender.

Skuespiller Niels Andersen,
Børneteatersammenslutningen.

Fru Ellen Jeppesen,
Børneteatersammenslutningen.

Inspektør Solveig Georg,
Direktoratet for børne- og ungdomsforsorgen.

Forfatter Kaj Himmelstrup.

Inspektør Per Iversen,
Direktoratet for folkeskolen og seminarierne.

Teaterdirektør Henrik Bering Liisberg,
Turnéteatrenes Fællesråd.

Teaterdirektør Bent Mejding,
Teaterdirektørforeningen.

Overbibliotekar Ove Nielsen,
Danmarks Teaterforeninger.

Bibliotekskonsulent Jes Petersen,
Bibliotekstilsynet.

Fuldmægtig Niels Toft,
ministeriet for kulturelle anliggender.

Skuespiller Holger Perfort,
Dansk Skuespillerforbund.

Amtskonsulent V. Witt-Hansen,
Skolernes Teaterformidling.

Udvalgets sekretær: sekretær Bente Vejlesby,
ministeriet for kulturelle anliggender.

Under udvalgets arbejde er Ellen Jeppesen, Ove Nielsen, Bent Mejding og V. Witt-Hansen fratrådt og for de tre førstes vedkommende erstattet med:

Teaterleder Inga Juul,
Børneteatersammenslutningen.

Forretningsfører Poul Holm Joensen,
Danmarks Teaterforeninger.

Skuespillerinden Susanne Theill,
Teaterdirektørforeningen.

Udvalget har afholdt 28 møder og har haft samtaler med følgende:

Forstander John Sørensen,
Skolernes Teaterformidling.

Amanuensis Jørgen Paulli Jensen,
Danmarks Lærerhøjskole.

Skuespiller Erik Kühnau,
lærer ved Statens Teaterskole.

Skuespiller Danny Andersen,
lærer ved Statens Teaterskole.

Rektor for Statens Teaterskole Berthe Qvistgaard og
skuespillerelev Chr. Clausen.

Rektor for skuespillerskolen ved Odense Teater Grethe Holmer og
skuespillerelev Lissi Lykke Hansen.

Lærer ved skuespillerskolen ved Århus Teater Eydun Johannesen og
skuespillerelev Bendt Hildebrandt.

Udvalget har som sin første opgave behandlet spørgsmålet om formidling af børne- og ungdomsteater til interesserede kredse, idet man som førnævnt kun havde en midlertidig formidlingsordning for 1970-71. Et forslag om et centralt formidlingsorgan har været sendt til høring hos en lang række institutioner og organisationer. Det endelige forslag om en formidlingsordning er afgivet af udvalget i juli 1971 i form af en delbetænkning.*) Delbetænkningen er, bortset fra et kort indledningsafsnit, identisk med betænkningens afsnit om formidlingsordning. Til afsnittet er afgivet en mindretalsindstilling, som er optrykt som bilag 2.

Udvalget har endvidere den 3. marts 1971 afgivet en skrivelse til

*) Delbetænkningen er fulgt af ministeriet, som den 24. september 1971 har anbefalet udvalgets forslag i en skrivelse til samtlige kommunalbestyrelser. Skrivelsen er optrykt som bilag 1.

teaterrådet, indeholdende udvalgets retningslinier for fordelingen af finanslovens bevillinger til børneteater. Skrivelsen med dissens af et af udvalgets medlemmer er optrykt som bilag 3.

Til betænkningen som helhed er endvidere afgivet en mindretalsindstilling, som er optrykt som bilag 4.

A. Den nugældende ordning for børneteatre med hensyn til støtteprincipper og bevillinger.

1. Danmark.

Indtil den første teaterlov (lov nr. 202 af 31. maj 1963) arbejdede kun den selvejende institution Dansk Skolescene specielt med teater for børn og unge. Herudover spillede landsdelsscenerne og de københavnske privatteatre enkelte børneforestillinger, ofte i forbindelse med julen og efterårsferien.

I løbet af 1960'erne opstod imidlertid adskillige mindre faste og rejsende børneteatre, der på mange måder har betydet en fornyelse.

Ved teaterlovens revision (lov nr. 241 af 4. juni 1970) blev der optaget en særlig bestemmelse om børneteater. Bestemmelsen har følgende ordlyd: "§ 16. Der kan ydes tilskud til opførelse af forestillinger for børn og unge samt til teaterpædagogisk virksomhed." Det fremgår af lovens forarbejder, at der sigtes på teaterproduktioner specielt beregnet for børn og unge indtil det 14. år, og at støtten ydes til professionelt børneteater (i betydningen: de der har børneteater som erhverv) og altså ikke til skabende dramatik, der anses som et anliggende henhørende under andre styrelser, især undervisningsministeriet.

Lovens § 16 er ligesom de øvrige bestemmelser i 1970-teaterloven en rammebestemmelse, der kun fastslår, at der kan ydes støtte til det pågældende formål. Det bestemmes herefter på de årlige finanslove, hvor stort et beløb der er til rådighed.

Ansøgninger indkaldes hvert år med henblik på en samlet vurdering i teaterrådet, der afgiver en indstilling til ministeriet for kulturelle anliggender om fordeling af finanslovbevillingen for den kommende sæson.

Praksis har været således, at ministeriet ikke har strøget et teater, der har været indstillet til støtte af teaterrådet. Imidlertid har man i visse tilfælde foretaget mindre ændringer i de indstillede beløb, og endvidere i nogle tilfælde ydet støtte til teatre, der ikke var indstillet af teaterrådet.

Da der hvert år er blevet søgt om beløb 2 eller 3 gange så store som den bevilling, der har været til rådighed, har man været nødt til at skære ned. Dette er sket på den måde, at de enkelte teatre er blevet tildelt et reduceret beløb, men dog således at teatret ikke har måttet lukke. På grund af, at der stadig er dukket nye initiativer op, har det været umuligt for de bevilgende myndigheder at følge med over for de nye krav, selvom bevillingerne til børneteaterformål har været stærkt stigende i de senere år, hvad der vil fremgå af følgende oversigt over statstilskud til drift af børneteatre (hertil kommer abonnementstilskud):

Finansåret 1969-70:	1.050.000 kr.
Finansåret 1970-71:	2.095.000 kr.
Finansåret 1971-72:	2.170.000 kr.
Finansåret 1972-73:	2.470.000 kr.

2. Norge og Sverige.

Norge.

I Norge bestod børneteatervirksomheden indtil omkring 1950 af en enkelt traditionelt opsat forestilling ved juletid på Nationalteatret.

Med Folketeatrets oprettelse i 1952 fik børneteatret sin egen afdeling med en børne- og dukketeaterafdeling, som er bibeholdt i Oslo Ny Teater. Oslo Ny Teaters barne- og dukketeater har nu egne faste lokaler.

Senere har også andre teatre taget børneforestillinger på programmet. Ca. 10 - 20 % af alle forestillinger på disse teatre udgøres nu af børne- og dukketeaterforestillinger.

De fleste teatre benytter voksne skuespillere, eventuelt suppleret med børn som medvirkende eller statister, medens et enkelt teater, Rogaland Teater, har brugt princippet om børneteater for og med børn.

Enkelte teatre beskæftiger sig udelukkende med børneteater.

I 1962 blev den nugældende støtteordning etableret. Undtaget herfra er Riksteatret og Oslo Ny Teater, som er henholdsvis en ren statslig og en ren kommunal institution. Støtteordningen indebærer nu et samlet tilskud fra stat og kommune (50 % fra hver) på 65 % af de godkendte faktiske driftsudgifter, hvorved bemærkes, at driftsudgifterne

år for år kun tillades at stige med 10 %. Derudover arbejder man med en bonusordning, hvor et beløb, udregnet på basis af teatrets samlede antal pladser og et for hvert teater fastsat grundbeløb, kommer til udbetaling, når belægningsprocenten overstiger 45. Der eksisterer også børneteatre, som ikke eller kun ganske lidt støttes af offentlige midler.

Teatervirksomheden i Norge er gennemgået af en komité, nedsat den 18. oktober 1968, der har afgivet betænkning den 29. maj 1970. Betænkningen nævner det som en vigtig opgave for teatrene at spille børneteater og gør i det hele børneteater til en ligeværdig opgave med voksenteater. Specielt lægges der vægt på, at der bør fremkomme et organiseret tilbud til skolerne, både for at øge teaterinteressen og for at stimulere til egen amatørteatervirksomhed. Om dette sidste hedder det, at Riksteatrets skuespillere kan bistå skolerne i amatørteaterarbejdet.

Sverige.

Også i Sverige er der sket en stærk udvikling inden for børneteatret, navnlig i de sidste 10 år.

Børneteater spilles såvel på de statsstøttede teatre, Kungliga Teatern, Dramatiske Teatern og Svenska Riksteatern, som på de 10 stadsteatre og af mindre grupper med ingen eller ringe offentlig støtte.

Riksteatern har på sit budget en særlig konto til børneteater, og mange af de subventionerede teatre har en besøgsprocent af børne og unge på omkring 30 eller mere, idet dog også enkelte voksenforestillinger tilbydes skoleungdommen.

Riksteatern har i tiåret 1960-70 formentlig haft det mest varierede udbud af børneteaterforestillinger, store og små forestillinger, ballet, sangspil, dukketeater m.m.

Et gennemgående træk er, at forestillingernes karakter har ændret sig fra store forestillinger til mindre stykker defineret for specielle aldersgrupper og beregnet til opførelse for et mindre antal tilskuere, f.eks. på skoler. Tilskuernes rolle har ændret sig fra det passive til det mere aktive.

I øvrigt har de enkelte teatre i nogen grad specialiseret sig, nogle med store forestillinger andre med opsøgende virksomhed o.s.v. Mange har nu en særlig børne- og skoleteaterafdeling og en børneteaterkonsulent ansat.

Også operaen har beskæftiget sig med børneforestillinger. I flere år ganske vist med den samme årlige opsætning, men i de sidste år også med nyere stykker.

En særlig formidlingsinstitution er Teatercentrum, der som medlemmer optager teatergrupper, der producerer opsøgende forestillinger. I Teatercentrum vil man også finde børneteatergrupper. Teatercentrum distribuerer forestillinger til interesserede skoler, biblioteker, foreninger m.v. Der udgives 2 årlige kataloger omfattende samtlige gruppers forestillinger, og der gives på forespørgsel nærmere oplysning om den enkelte forestillings indhold m.m. Det tilstræbes, at Teatercentrums oplysninger skal være helt objektive.

Grupper, der er medlemmer af Teatercentrum, har i centrets lokaler mulighed for prøvevirksomhed og samvær med andre grupper.

Teatercentrum modtager støtte til administrationen fra undervisningsministeriet, arbejdsmarkedets styrelse og Stockholm kommune. Derudover ydes der forholdsvis ringe støtte til såvel Teatercentrum som de enkelte medlemsgrupper.

Inden for den svenske skole lægges der vægt på at skaffe eleverne et kendskab til teater, og det fremgår af læseplan for grundskolen, at eleverne på alle stadier mindst 2 gange årligt bør have mulighed for at møde det professionelle teater såvel ved forestillinger på teatre som ved skuespilleres besøg på skolen.

B. Formidlingsordning.

Siden Dansk Skolescenes frivillige likvidation i december 1968 og senere konkurs er formidlingen af børneteaterforestillingerne sket gennem direkte kontakter mellem producenterne og forbrugerne. På baggrund af en til tider mindre hensigtsmæssig udnyttelse af teaterproduktionerne og en ujævn distribution udover landet oprettedes, på initiativ af en kreds af skolefolk og efter henstilling fra teaterrådet og folketingsudvalget vedrørende loven om teatervirksomhed, organisationen Skolernes Teaterformidling som en forsøgsordning gældende for sæsonen 1970-71. Allerede da denne forsøgsordning blev etableret, var man klar over, at der var væsentlige forbrugerkredse, der ikke blev tilgodeset, f.eks. biblioteker, socialpædagogiske institutioner og teaterforeninger. Man anså det imidlertid for vigtigt, at en formidlingsordning kom i gang og regnede med, at det nu igangsatte udvalgsarbejde skulle resultere i en omdannelse af Skolernes Teaterformidling til en mere hensigtsmæssig organisation, der så vidt muligt kunne tilfredsstille alle de involverede parters ønsker. Erfaringerne fra Skolernes Teaterformidling kunne også være vejledende ved fastlæggelsen af en fremtidig ordning.

Imidlertid måtte man konstatere, at organisationen på visse punkter fik en forkert start, og at en væsentlig del af de producerende teatre nægtede at samarbejde med Skolernes Teaterformidling.

Det er udvalgets opfattelse, at der er et reelt behov for en organisation, der kan varetage formidlingsarbejdet. Det oplyses meget hyppigt bl.a. fra lærerside, at man på den enkelte skole har meget vanskeligt ved at administrere arbejdet, når tilbuddene fremsendes i tilfældig orden direkte fra de producerende teatre.

Udvalget finder, at der bør ske en omdannelse af formidlingsvirksomheden i lyset af de indvundne erfaringer.

Man har i udvalget arbejdet med muligheden af oprettelse af et særligt organ, der skulle beskæftige sig med den centrale formidling, og man har opstillet en model for en sådan formidlingscentral med en bredt sammensat bestyrelse.

Et notat indeholdende en uddybning af disse tanker er blevet rundsendt til en lang række institutioner og organisationer. Reaktionen har imidlertid været overvejende negativ, idet mange af de adspurgte ikke har anset det for muligt at sammensætte en bestyrelse, der var tilstrækkeligt repræsentativ og dermed i stand til at opnå tillid blandt producenter og forbrugere. Udvalget har herefter opgivet tanken om en central formidlingscentral.

Man har imidlertid fastholdt, at der er behov for en samlet oversigt over tilbuddene fra de enkelte teatre, ligesom der er behov for en formidlingsordning på det lokale plan.

Udvalget har herefter rettet henvendelse til det ved teaterloven af 1970 oprettede Samarbejdsudvalg for Turnéteatervirksomhed med forespørgsel, om udvalget ville påtage sig informations- og formidlingsopgaven. Samarbejdsudvalget har besvaret forespørgslen bekræftende, idet man forudsætter, at de nødvendige bevillinger stilles til rådighed. Samtidig gør man opmærksom på, at det kan blive nødvendigt at løse arbejdsopgaverne etapevis.

Samarbejdsudvalgets opgave er ifølge teaterlovens § 15 at arbejde for en hensigtsmæssig tilrettelæggelse og koordinering af turnévirksomheden. Denne opgave omfatter også børne- og ungdomsteater. Under hensyn hertil, og da Samarbejdsudvalget består af et ligeligt antal repræsentanter for publikum og producenter, henstilles det til ministeren at overdrage de i det følgende nævnte arbejdsopgaver vedrørende information og formidling til Samarbejdsudvalget for Turnéteatervirksomhed:

1. Udsendelse af fællesbrochure og katalog over børne- og ungdomsforestillinger mindst 2 gange årligt. Hvert teater er selv ansvarlig for beskrivelsen af stykkets indhold. Endvidere oplysninger om: pris, spilletid, spilleplads, medvirkende, publikumsantal og alder, periode forestillingen er til rådighed, eventuel geografisk begrænsning med hensyn til forestillingen.

   Forhandlinger om forestillinger, bindende aftaler og afregning (på standardiserede fælles kontrakt- og regningsformularer) finder sted direkte mellem bestilleren og den enkelte producent. Formidlingscentralen kan efter producentens ønske påtage sig at træffe foreløbig aftale på bestillerens vegne.

2. Objektiv information om fakta af interesse for bestillerens

valg, uddybende informativt materiale, erfaringer fra tidligere bestillere, henvisning til tidligere arrangører, tilbud om anmeldelser.

3. Indsamling af oplysninger om de enkelte producenters spilleplaner med henblik på indbyrdes koordination og kontaktformidling mellem bestillere og producenter.

4. Opbygning af centralkartotek over producenter og forbrugere, der stilles til rådighed for alle med en begrundet interesse heri.

5. Redaktion og udsendelse af avislignende publikation med bred orientering om børne- og ungdomsteaterforhold, herunder oplysninger om teatrenes repertoire, igangværende arbejde, debatindlæg etc. Udsendes mindst 2 - 3 gange årligt til alle interesserede i børne- og ungdomsteater, biblioteker, børneinstitutioner, teaterforeninger og skoler.

6. Medvirken ved afholdelse af festivals, hvor de enkelte børne- og ungdomsteatre har mulighed for at præsentere deres repertoire.

7. Bistand og vejledning ved oprettelse af lokale formidlingsorganer.

Af andre opgaver for Samarbejdsudvalget kan nævnes initiativtagen til og formidling af teaterpædagogisk virksomhed og kursusvirksomhed og konferencer for teatrenes medarbejdere og for medarbejdere i lokale formidlingsorganer.

Organisation på det lokale plan.

Det er oplyst over for udvalget, at man på den enkelte institution kan have vanskeligheder med at finde en hensigtsmæssig form for administration af teaterbesøgene. Selvom Samarbejdsudvalget varetager de centrale informations- og formidlingsopgaver, vil det under de nuværende forhold ofte være overladt til en interesseret enkeltperson at arrangere teaterbesøg, hvad der let bliver uoverkommeligt. Udvalget vil derfor for sit vedkommende gå ind for, at der organiseres en formidlingsordning på det lokale plan.

En model for en sådan lokal formidlingsordning kunne f.eks. se således ud:

I primærkommunerne kunne man f.eks. overdrage til kulturudvalget at

behandle ønskerne om børneteater fra den stedlige teaterforening og alle interesserede institutioner i kommunen, i første række skoler og socialpædagogiske institutioner. Kulturudvalget kunne udarbejde en indstilling til kommunalbestyrelsen om de fornødne bevillinger. På grundlag af de fremkomne ønsker kunne hver institution tildeles et årligt beløb til børne- og ungdomsteater, f.eks. sat i forhold til forbrugerkredsens størrelse.

På hver institution vælges en kontaktmand eller oprettes et teaterudvalg, f.eks. bestående af inspektør, en eller flere lærere, elever og forældre (skolenævn). Kommunens kulturudvalg modtager alle tilbud fra de producerende teatre. Samtidig fremsendes disse tilbud til teaterforeningen og hver institutions kontaktmand eller teaterudvalg.

Hver institution afgør selv, hvilke forestillinger der ønskes opført på institutionen (i eller i umiddelbar fortsættelse af undervisningstiden), eller hvilket teater man vil besøge.

I tilfælde, hvor de ovennævnte udvalg eller kontaktmænd ikke forefindes, kan Samarbejdsudvalget for Turnéteatervirksomhed rette henvendelse til det stedlige kulturudvalg med henblik på en aftale om distribution.

Folkebiblioteket indtager til dels en særstilling, idet udgifterne til dets kulturelle arrangementer, herunder teater for børn og unge, afholdes over det normale driftsbudget. Folkebibliotekets kulturelle arrangementer er desuden at betragte som et tilbud til alle interesserede, og et bestemt benyttertal kan ikke fikseres, således som det er tilfældet i andre institutioner i en kommune. Det forudsættes imidlertid, at der finder en koordinering sted mellem bibliotekets børneteateraktiviteter og de øvrige aktiviteter af denne art i kommunen.

Efter at ovenstående afsnit som delbetænkning er afgivet af udvalget, er Danmarks Teaterforeningers repræsentant fremkommet med en alternativ model for formidlingen på lokalt plan.

Denne model bygger på praktiske erfaringer og fungerer allerede flere steder i landet.

De fleste af udvalgets medlemmer kan tilslutte sig, at Danmarks Teaterforeningers formidlingsforslag vil kunne anvendes med fordel visse steder, hvor man har meget aktive teaterforeninger, der engagerer sig inden for børneteatret. På den anden side vil flertallet dog fastholde

det ovenfor skildrede forslag til formidlingsordning som det principielt bedste.

Danmarks Teaterforeningers forslag er optrykt som bilag 2.

Ligeledes efter at delbetænkningen er afgivet, har biblioteksrepræsentanten i udvalget ønsket følgende passus nævnt: Biblioteksloven er under revision, men også under en ændret bibliotekslov bør folkebiblioteket i en kommune have mulighed for at formidle børne- og ungdomsteater på lige fod med andre initiativtagere.

C. Synspunkter om 8 emner.

1. Anmeldelser af børneteater.

I forbindelse med drøftelserne af en formidlingsordning har man berørt spørgsmålet om anmeldelser. Nogle af udvalgets medlemmer, som repræsenterer forbrugerne, har udtalt et ønske om, at der blandt de arbejdsopgaver, som Samarbejdsudvalget har påtaget sig, også skulle være udsendelse af anmeldelser af børneteater, enten uopfordret eller rekvireret. Der henvises fra forbrugerside til, at det kan være uhyre vanskeligt at have en oversigt over, hvad de forskellige teatre og forestillinger står for, og at enhver hjælp til orientering herom er en fordel.

Heroverfor anfører producenterne i udvalget, at det er et urigtigt grundlag at danne sig sin mening på, og at henvendelse til de pågældende teatre om oplysning er bedre. Anmeldelser af børneteater er på nuværende tidspunkt en tilfældig foreteelse, og anmelderne er ofte personer, der ikke har specielle forudsætninger for at bedømme netop børneteater ud fra de ofte helt anderledes forudsætninger, som børn har og må have.

Udvalget har på denne baggrund opgivet at anbefale uopfordret udsendelse af anmeldelser som arbejdsopgave. Man finder det imidlertid ønskeligt, at der sættes ind på at forbedre anmeldelser af børneteater. Disse anmeldelser må være en lige så selvfølgelig ting som anmeldelser af voksenteater, og anmeldere, som udover de sædvanlige kvalifikationer har en pædagogisk eller psykologisk baggrund, vil være særligt velegnede. En blot beskrivende omtale af en forestilling kan i øvrigt have værdi, hvis en kvalificeret anmelder ikke findes.

2. Mange eller få børneteatre - Størrelsen af den enkelte enheder.

I bemærkningerne til teaterloven er det anført: "Efter ministeriets opfattelse bør man ikke oprette en institution til afløsning af Dansk Skolescene. Man bør i stedet bygge videre på den igangværende udvikling i retning af oprettelse af børneteatre hver med deres kunstneriske ansigt, således som i voksenteatret" - og videre: "Det er

under alle omstændigheder vigtigt, at man ved administrationen af de midler, der forudsættes stillet til rådighed til teater for børn og unge, søger at fremskaffe et udbud af alsidigt og talentfuldt børneteater i en god fremførelse for børn og unge indtil det alderstrin, hvor behovet for særproducerede forestillinger ophører." Der er således som udgangspunkt ingen tvivl om, at målet ifølge teaterlovens linie er mange børneteatre af forskellig størrelse.

Det er imidlertid klart, at den økonomiske situation både nu og i den nærmeste fremtid vil virke som en bremse på opnåelse af dette. Samtidig vil et arbejde hen imod et i hvert fald delvist gratis teater medføre, at der fortsat vil være økonomiske hindringer for at nå det udbud, der naturligt vil følge af efterspørgslen.

Udvalget har derfor i forbindelse med affattelse af skrivelsen til teaterrådet af 3. marts 1971 drøftet spørgsmålet, om man ved bevillingernes fordeling burde følge princippet om at tildele så store beløb, at enkelte teatre kunne gennemføre deres produktioner i den form, der var anført i det pågældende teaters ansøgning om støtte, og som følge deraf helt udskyde andre (og berettigede) ansøgninger, eller man burde foretage generelle nedskæringer, eventuelt i samråd med de pågældende teatre, således at man ikke kom i den situation, at et teater ikke engang ville kunne gennemføre en enkelt produktion for den modtagne statsstøtte.

Enkelte medlemmer mente, at man burde støtte enkelte teatre i en sådan grad, at man virkelig gav dem lejlighed til at vise, hvilke resultater de kunne opnå uden økonomiske vanskeligheder. Et således oparbejdet teater ville formentlig herefter have større muligheder for støtte andetsteds fra (kommuner og amter).

For flertallet af medlemmerne var det dog afgørende, at der i overensstemmelse med teaterlovens bemærkninger sikredes et så varieret og alsidigt udbud af forestillinger som muligt, hvorfor man mente at burde støtte så mange teatre som muligt uden dog at yde så lidt, at der intet kvalitetsmæssigt kunne produceres. Manglende finansielle muligheder burde også efter denne opfattelse modvirkes ved opnåelse af tilskud fra anden side.

Også størrelsen af den enkelte enhed har været til debat. Det er klart, at en forestilling med flere medvirkende alt andet lige vil være dyrere end en med færre, og da forestillinger med de mange

medvirkende som oftest også i opsætning og med hensyn til udstyr vil være mere bekostelige, kunne det være fristende ikke at satse på den slags forestillinger. De fleste medlemmer finder det dog af betydning, at børn også sikres mulighed for at opleve store forestillinger med dekorationer, kostumer og mange medvirkende.

Nogle medlemmer vil dog principielt prioritere små forestillinger ud fra den betragtning, at denne form giver den bedste kontakt med et børnepublikum. Det mindre teater spiller i børnenes eget miljø, hvad enten det er børnehaven, skole eller bibliotek, hvor børnene føler sig hjemme og snarere vil opfatte teatret som en naturlig foreteelse end i en ukendt teaterbygning. Prisen for en teaterforestilling med en mindre gruppe taler efter disse medlemmers mening også for at foretrække denne type. Forestillingen vil således også lettere kunne gennemføres som gratis for børnene.

Idet der således er divergerende opfattelser i udvalget, mener man ikke at kunne foretrække den ene teaterform frem for den anden, men må henholde sig til det førnævnte ønske om et så varieret udbud som muligt.

3. Professionelt børneteater og pædagogisk drama.

Teaterlovens § 16 har følgende ordlyd:

"Der kan ydes tilskud til opførelse af forestillinger for børn og unge samt til teaterpædagogisk virksomhed."

Det fremgår af bemærkningerne, at hovedsigtet med denne lovbestemmelse er at støtte eksisterende og kommende faste og turnerende børneteatre, d.v.s. de professionelle teatre i betydningen, de teatre der lever af at spille børneteater.

Der er efter lovbestemmelsen mulighed for at yde støtte til teaterpædagogisk virksomhed. Det fremgår af lovbemærkningerne til lovforslaget, at der ved teaterpædagogisk virksomhed menes initiativer, der går ud på at give børn og unge større kendskab til og indsigt i dramatisk kunst i vid betydning, f.eks. ved demonstrationer og diskussioner på skolerne af drama fra forskellige epoker, skuespillets teknik og teaterhistorie. I folketingets betænkning om lovforslaget præciseres det, at det ikke derved er hensigten at støtte den skabende dramatik, hvor børnenes aktivitet er det vigtigste. Denne form for dramatik, der tilsigter at udvikle børnenes kunstneriske og

skabende evner gennem teaterleg og improvisationer, anses for et anliggende under undervisningsministeriet.

Så vidt afgrænsningen i forhold til teaterloven.

Hertil må man føje, at skabende dramatik selvsagt også er et anliggende under socialministeriet og ministeriet for kulturelle anliggender, idet denne form dyrkes i mange socialpædagogiske institutioner, på biblioteker og andre steder.

Selve børneteaterbegrebet er som alt andet teater ret uhåndgribeligt. Formerne og arterne blandes. Til tider er der stærke elementer af improvisationer og skabende dramatik i børneteatret taget i videste forstand. Det er vanskeligt at udlede noget generelt, om hvilke former der er bedst, fordi det afhænger uendelig meget af stoffet, temaerne, aldersgrupperne, målsætningen og det kunstneriske udgangspunkt. At børn spiller for børn, eller at børn spiller sammen med voksne for børn, eller at kun voksne spiller for børn, kan hver for sig være udmærket - afhængig af situationen, omstændighederne og sigtet.

4. Stationært eller opsøgende teater.

Der kan ikke siges noget generelt om prioriteringen af det stationære børneteater frem for det opsøgende eller omvendt. Kun må det pointeres, at ved det stationære børneteater skal børnene naturnødvendigt transporteres til teatret, mens det opsøgende børneteater kommer til børnene i deres egne miljøer, børnehaver, skoler o.s.v., hvilket betyder, at det opsøgende teater har betydelig større mulighed for at nå alle børn, end det stationære har.

5. Honorering af kunstnere.

De fleste teatre er i dag trods stadig større tilskud fra stat og kommune stadig principielt private med deraf følgende muligheder for individuelle aftaler med hensyn til bl.a. aflønningen. Kun Det kgl. Teater og landsdelsscenerne indtager en særstilling, og af disse teatre har kun landsdelsscenerne børneteater på repertoiret. Landsdelsscenernes aflønning af kunstnerne er baseret på et lønregulativ, der ligger nær op ad Det kgl. Teaters bestemmelser, der igen svarer til tjenestemandslovens lønklasser, dog med mulighed for særlige tillæg.

Som følge af disse forhold har der været meget betydelige lønforskelle for skuespillere også inden for børneteatret. Hertil kommer, at der har været tilbøjelighed til at vurdere børneteater lavere end voksenteater med hensyn til honorering både af skuespillere og dramatikere.

Nogle af udvalgets medlemmer er gået stærkt ind for lige lønninger til alle og derfor også til alle skuespillere ud fra et udgangspunkt i kollektivtanken.

Udvalget som helhed finder det ønskeligt, at der ikke differentieres mellem lønninger, alene ud fra kriteriet om en forestilling er for børn eller voksne.

Herudover er man af den opfattelse, at der, da det offentlige reelt finansierer hovedparten af teatrenes udgifter, bør udarbejdes lønreglementer gældende for alle offentligt støttede teatre med indplacering efter anciennitet og kvalifikationer, d.v.s. med mulighed for kvalifikationstillæg. Det kgl. Teaters lønreglement og landsdelsscenernes overenskomster bør her være udgangspunkt for forhandlingen om en normfastsættelse.

Man vil herved kunne opnå, at skuespillere her som ved andre former for teater i højere grad motiveres i deres valg af arbejdssted af arbejdsmæssige og kunstneriske grunde end af økonomiske.

Dramatikeren har hidtil været aflønnet med en vis procentdel af teatrets billetindtægt, normalt 10 %. Da billetindtægten udgør en stadig faldende del af teatrenes samlede indtægter, og dramatikerne ikke har fået del i den støtte, der ydes af det offentlige til teatrene, er dramatikerens honorarer blevet mindre og mindre i forhold til de øvrige impliceredes. Denne honorarform forventes nu erstattet med en ny ordning, hvor honoreringen bliver sat i forhold til antallet af besatte sæder. I modsætning til de fleste andre teaterarbejdere er dramatikerens aflønning altså stadig afhængig af stykkets tiltrækningskraft.

I erkendelse af, at også dramatikeren bør have del i subventionen og ikke kun i billetindtægten, udbetaler staten et engangsbeløb, et såkaldt "antagelseshonorar", der er en slags kompensation for denne manglende andel i subventionen. Det udbetales ved en førsteopførelse og andrager p.t. 5.000 kr. Dette beløb udbetales også ved opførelser af dramatik for børn.

Man burde måske kopiere den tilsvarende svenske ordning, hvor det ikke kun er ved den første opførelse, men også ved følgende opsætninger beløbet udbetales.

Princippet med en honorering, der bygger på billetindtægt eller tilskuerantal, har måttet fraviges over for det opsøgende teater, hvor man ofte ikke har tal på publikum. Her opereres der med faste beløb pr. opførelse. I øjeblikket forhandles prisfastsættelsen mellem parterne, og udvalget anbefaler, at man stiler mod samme honorering for børnedramatik som for dramatik for voksne.

Udvalget gør opmærksom på, at der er mangel på velegnede børneteatermanuskripter, og at man udover at indføre ensartet honorering kunne anspore forfatterne ved at indstifte priser og præmieringer, der i så fald bør være af samme størrelsesorden som de tilsvarende priser i voksenteatret.

6. Afgrænsning over for voksenteater.

Da udvalgets kommissorium har været at udtale sig om børne- og ungdomsteater, har man under arbejdet været nødsaget til at finde frem til en afgrænsning over for voksenteatret. En yderligere grund til at fastlægge en sådan grænse er den, at teaterlovens § 16 bl.a. hjemler tilskud til opførelse af forestillinger for børn og unge, og at der på finansloven figurerer en særlig konto til dette formål.

Udgangspunktet for forhandlingerne har været teaterlovens bemærkninger til § 16, hvori det udtales, at "aldersgruppen over 14 år betjenes formentlig bedst, ved at man skaffer dem adgang gennem billetkøbsordninger til almindelige teaterforestillinger". Det nævnes ligeledes i bemærkningerne, at behovet for forestillinger for børn indtil ca. 9 år formentlig vil kunne dækkes af eksisterende og eventuelt nye børneteatre, mens der for aldersgruppen 9 - 14 år efter skolescenens ophør er et behov for særproduktioner.

Det er under udvalgets arbejde oplyst, at adskillige teatre nu producerer specielt for den i bemærkningerne nævnte "glemte" gruppe, ligesom mange forestillinger produceres specielt for aldersgruppen 12 - 16 år eller er defineret for gruppen 14 - 18 år. Nogle af udvalgets medlemmer har derfor ønsket børne- og ungdomsteaterbegrebet udstrakt til 18 år med henvisning til, at flere forestillinger henvender sig specielt til unge. Deroverfor er det anført, at disse

ungdomsforestillinger også bliver besøgt af voksne, ligesom gruppen 14 - 18 år er hyppige gæster ved traditionelle voksenforestillinger.

For at få en klar og anvendelig afgrænsning, og da bevillingerne er utilstrækkelige specielt på børneteaterområdet, har samtlige medlemmer dog, for at styrke det egentlige børneteater, vedtaget at sætte grænsen opad for børne- og ungdomsteater ved 14 år i overensstemmelse med teaterlovens bemærkninger. Det har dog været medlemmerne magtpåliggende at udtale, at man ved formidlingen af børneteater - og her tænkes specielt på den brochure, som udgives af Samarbejdsudvalget, særlig omfattende børne- og ungdomsforestillinger - ikke slavisk bør følge aldersgrænsen 14 år, men også medtage forestillinger defineret f.eks. for gruppen 14 - 18 år. Man har ligeledes til teaterrådet indstillet, at støtte til en forestilling, produceret for unge på 12 - 16 år, kunne tænkes ydet såvel af børneteater- som voksenteaterbevillingen.

Også en nedre aldersgrænse har man diskuteret. Det er oplyst, at flere teatre har produceret forestillinger for børn ned til 3 år, og et enkelt teater har forsøgt med en forestilling helt ned til 2 år.

Spørgsmålet er belyst af psykologen Jørgen Paulli Jensen, der finder, at en grænse på ca. 3 år i de fleste tilfælde må skønnes realistisk, idet børn under denne alder ofte ikke vil kunne følge handlingen. Børn under denne alder vil efter hans mening kunne aktiveres, hvad der ikke må forveksles med teater.

I praksis vil skellet formentlig komme til at svare til den nedre aldersgrænse for børnehavebørn, idet teaterbesøg oftest vil finde sted i børnehaver og i daginstitutioner for større børn samt på biblioteker.

7. Den kunstneriske frihed - kvalitetsbegrebet.

Ifølge grundlovens § 77 er enhver berettiget til på tryk, i skrift og tale at offentliggøre sine tanker, dog under ansvar for domstolene. Denne bestemmelse ansås dog ikke uforenelig med en bestemmelse om teatercensur, en bestemmelse der dog blev ophævet i 1954. Sammenholdt med grundlovens bestemmelse i § 79 om forsamlingsfrihed har teatret i Danmark fuld kunstnerisk frihed, blot med et ansvar over for domstolene. Der er herved åbnet mulighed for et rigt udbud af teater af vidt forskellig art og af forskellig politisk observans.

Imidlertid må man konstatere, at i hvert fald to forhold kan stille sig hindrende i vejen for effektueringen af den kunstneriske frihed, nemlig for det første det faktum, at teatrene ikke er økonomisk uafhængige, og for det andet, at publikum ofte vil være underlagt en eller anden form for styrelse, som har mulighed for at fremme visse former for teater og holde andre borte.

Udvalget har diskuteret disse to fænomener. Man har om det første punkt accepteret, at der på grund af bevillingernes knaphed såvel hos stat som hos kommunale myndigheder må foretages en vis udvælgelse, og man har indskrænket sig til at debattere, på hvilken måde en sådan udvælgelse mest retfærdigt kan foretages.

Der har været enighed om, at man i hvert fald på voksenteatrets område må stille et absolut krav om kvalitet som en forudsætning blandt andre for støtte. Man har i denne forbindelse drøftet, om de samme kvalitetsbegreber omend vanskeligt definerbare, som anvendes på voksenteatrets område, kan anvendes på børneteater. Spørgsmålet har været forelagt psykologen, amanuensis Jørgen Paulli Jensen, der har udtalt, at børn alt andet lige formentlig vil have kvalitetskrav lige som voksne, men at spørgsmålet i øvrigt er yderst sparsomt belyst i den videnskabelige forskning.

Det har i øvrigt voldt vanskeligheder at finde frem til kriterier, som alle udvalgets medlemmer kunne acceptere som vejledende ved tildeling af støtte. Der er opnået enighed om, at momenter som kvalitet, originalitet, fantasi, kunstnerisk fornyelse, inspiration og faglig dygtighed må tillægges vægt, ligesom der må sikres et varieret udbud af teater i mange former. Et af udvalgets medlemmer er dog af den opfattelse, at teatre, der arbejder ud fra kollektive og demokratiske principper, må prioriteres højere end andre, ligesom teatre der sikrer en videreuddannelse af sine skuespillere.

Også det andet punkt - teatrenes afhængighed af f.eks. skolemyndighedernes vurdering - har været behandlet i udvalget.

Der er af medlemmerne nævnt ikke så få eksempler på udelukkelse, der kunne karakteriseres som censur.

Der er under forhandlingerne ytret ønske om, at der i betænkningen medtages et afsnit om, at ingen former for censur bør kunne finde sted. Man har imidlertid måttet erkende, at det vil være uhyre kompliceret at sikre en beslutningsproces, der hverken anfægter den

kunstneriske frihed, skolens ansvarsfølelse eller barnets og forældrenes ret.

Udvalget kan kun henstille til de pågældende myndigheder, at man søger at demokratisere denne beslutningsproces. I praksis vil man være nået meget langt, når afgørelsen om en opførelse ikke kun træffes af en enkelt person men af flere og helst så "tæt" på børnene som muligt - gerne i et samarbejdsorgan som f.eks. skolenævnet. Princippet må også for børnene være, at den enkelte selv skal have mulighed for at danne sig en opfattelse. Skolen varetager sit ansvar rigtigere ved at arrangere diskussioner og klassesamtaler efter en forestilling end ved at forbyde den.

Udvalget kan derudover kun henstille til børneteaterproducenter og andre interesserede, at de gennem oplysning søger at motivere aftagerne til at åbne dørene for forskellige teaterformer, således at den enkelte teatergænger selv kan danne sig sin mening og vurdering og dømme derefter.

8. Grupper, kollektiver og demokratiske beslutninger i den enkelte enhed.

Spørgsmålet om teatergruppernes styre- og arbejdsform har også været berørt under udvalgets arbejde. Et af udvalgets medlemmer går stærkt ind for en kollektiv arbejdsform for en teatergruppe. En form hvorefter alle uanset arbejde aflønnes ens, har lige stor indflydelse, og hvor den enkeltes evner udnyttes bedst muligt på det for ham bedste felt, men hvor der samtidig er den optimale orientering om andre medlemmers arbejde. Enhver af gruppens medlemmer kan således tegne gruppen over for offentlighed og myndigheder, idet der er solidarisk økonomisk og kunstnerisk ansvar. Dette udvalgsmedlem ønsker at prioritere kollektive teatergrupper højere end tilsvarende grupper, der er organiseret anderledes, idet han specielt på børneteaterområdet finder, at denne form er den bedste.

Udvalget som helhed kan tiltræde, at børneteatret med dets specielle form i nogle tilfælde kan medføre ønske om en anden struktur end det traditionelle voksenteaters. Man mener dog ikke i almindelighed at burde prioritere den ene form frem for den anden, men må overlade spørgsmålet om styrelse og kunstnerisk ansvar til de enkelte teatre.

D. Finansiering.

1. Fordeling af midlerne til voksenteater og til børneteater.

I finansåret 1972-73 er der til teaterformål opført statsbevillinger på i alt 92 mill. kr. (bevillinger til uddannelse undtaget), heraf 60 mill. kr. til Det kgl. Teater og resten, 32 mill. kr., til andre teaterformål. Til børneteater er der afsat 2.470.000 kr. Denne bevilling udgør ca. 2,7 % af den samlede bevilling, såfremt hele Det kgl. Teaters budget medregnes, og 7,7 % såfremt man kun regner med midlerne under teaterloven.

Børneteatrets andel af de samlede teaterbevillinger har været i stigning i de senere år. Alligevel er der lang vej endnu, før bevillingerne svarer til børnenes andel af den samlede befolkning. Regner man med, at børn ser teater fra ca. 3 år, og sætter man grænsen for børneteater ved det 14. år, således som det er gjort i teaterlovens bemærkninger, får man en befolkningsandel på ca. 17 %.

Udvalget finder, at det offentliges støtte til børneteaterformål i princippet bør svare til børnenes andel af den samlede befolkning, d.v.s. at ca. 17 % af bevillingerne bør gå til børneteater.

Den nuværende andel bør efter udvalgets opfattelse udregnes således, at man beregner 17 % af midlerne incl. Det kgl. Teaters bevillinger, men excl. uddannelse, publikumsorganisationer samt opera og ballet og pensioner. Herved vil man nå 17 % af i alt ca. 40 mill. kr. eller ca. 7 mill. kr. For Det kgl. Teater er der herved kun regnet med en anslået udgift til skuespillet på ca. 15 mill. kr. Medregnes bevillingerne til opera og ballet, hvor der i øjeblikket kun er et begrænset repertoire for børn, udgør de 17 % et beløb på ca. 13,5 mill. kr. Til orientering kan det nævnes, at der for finansåret 1972-73 er ansøgt om 4,5 mill. kr. til børneteaterformål.

Nogle af udvalgets medlemmer er betænkelige ved at ansætte børneteatrets andel til kun 17 %.

Man anfører, at tilbuddet om voksenteater kun modtages af ca. en sjettedel af den voksne befolkning, og at man må regne med langt mere end en sjettedel dækning af børnesektoren.

Det er den almindelige erfaring (som i øvrigt også kendes fra biblioteksområdet), at børnenes teaterinteresse langt overstiger de voksnes, og at man må regne med, at mange flere børn vil udnytte tilbuddet, hvis de får de praktiske muligheder for det. Da børnene desuden er fremtidens publikum og en langsigtet teaterpolitik må satse på et bevidst og bredt arbejde blandt børnene, må man stile mod fuld dækning af børnesektoren, og 17 % er derfor for lavt sat.

Efter disse medlemmers mening bør man over en årrække optrappe børneteatrets andel af støtten til ca. 25 %.

2. Principper for finansiering.

a. Staten betaler produktionen.

Som nævnt i kapitel A.1. Den øjeblikkelige situation i Danmark med hensyn til bevillinger og støtteprincipper ydes den altovervejende støtte til børneteater i dag af staten. I det væsentlige består den lokale støtte i, at kommunerne via de af teaterforeningerne administrerede billetkøbsordninger dækker 25 % af billetprisen, idet staten samtidig dækker 25 % og børnene selv de resterende 50 %. I nogle kommuner har man desuden i de seneste år bevilget rådighedsbeløb til skoler og andre institutioner til køb af børneteaterforestillinger hovedsageligt i skoletiden.

Udvalget har drøftet spørgsmålet om statslig - lokal finansiering og har som vejledende princip fundet det rigtigt at anbefale, at staten dækker udgifterne ved produktion af forestillingerne, idet denne udgift vedrører publikum som helhed. På den anden side finder man det rigtigt, at nettoudgiften ved at vise en produceret forestilling i en lokalitet principielt også dækkes fra lokalt hold.

For at imødekomme den meget betydelige konstaterede interesse for børneteater ud over landet anbefaler man derfor, at den lokale støtte øges væsentligt i de kommende år. I afsnit B. om formidling af børneteater har udvalget udarbejdet en model for, hvorledes en sådan lokal støtteordning kan fungere. Forslaget går i korthed ud på, at der via det kulturelle udvalg bevilges rådighedsbeløb til fri disposition for de enkelte institutioner, skoler og andre til køb af børneteaterforestillinger. Kommer sådanne ordninger i stand, vil man efterhånden kunne komme bort fra den nuværende ordning, hvor

staten finansierer ikke alene produktionen, men også en stor del af omkostningerne ved at afvikle forestillingerne på spillestederne.

På kortere sigt har man debatteret, hvorvidt man ønskede en ændring i det nugældende cirkulære af 5. februar 1971 om billetkøbsordninger og publikumsorganisationer, hvorefter der ydes 1 kr. pr. administreret billet og derudover 25 % af billetprisen til deltagere i en billetkøbsordning, der er åben for visse nærmere opregnede grupper af børn og unge, forudsat at der er tale om en abonnementsrække og for billetkøbsordningens vedkommende, at kommunen yder et tilsvarende tilskud.

Der er fra Danmarks Teaterforeningers side ofte ytret frygt for, at bevillingen til billetkøbsordninger og publikumsorganisationer i et enkelt år kunne vise sig utilstrækkelig til at dække de lovhjemlede refusioner. En sådan situation er ikke indtil nu opstået. Antallet af teaterforeninger vokser imidlertid stærkt, og flere og flere tager nu også børneteaterforestillinger på repertoiret. For at foregribe en situation som den frygtede henstiller udvalget, at tilskud til billetkøbsordninger og publikumsorganisationer gøres lovbundne såvel for børneteater som for voksenteater.

Man har endvidere diskuteret spørgsmålet om det rimelige i at kræve en abonnementsrække på 3 - 4 forestillinger for at yde tilskud. Mens man på voksenteatrets område umiddelbart har været tilhængere af en abonnementsordning for at stimulere interessen og støtte teatrene, har nogle af medlemmerne ment, at der for børns vedkommende var nogle indvendinger, idet det for det første kunne vise sig mere vanskeligt at få forældre til at betale for mere end én forestilling ad gangen, og for det andet at det var psykologisk uheldigt at binde børn til en abonnementsrække, idet de ikke var i stand til at overskue tiden så langt frem. Disse argumenter talte for at forlade kravet om abonnement på børneteatrets område. Imidlertid risikerede man, at kommunerne ville anse deres forpligtelse for opfyldt ved at betale deres andel af tilskuddet blot til en enkelt forestilling, og også hensynet til teatrene talte for at bibeholde ordningen. Efter debatten enedes man om ikke at ønske nogen ændring i kravet om abonnement. Man var dog opmærksom på, at enkelte store forestillinger kunne komme i vanskeligheder, idet det kunne være svært at indpasse dem i et abonnement på grund af den højere pris, hvorfor udvalget henstiller til ministeriet at overveje muligheden for dispensation.

Endelig har man behandlet kravet om, at der kun kan være én godkendt teaterorganisation i hver kommune. Det er af nogle af medlemmerne oplyst, at ikke alle teaterforeninger endnu beskæftiger sig med børneteater, og en sådan bestående teaterforening kan være en hindring for, at andre børneteaterinteresserede kredse arrangerer forestillinger med mulighed for tilskud til administration og billetkøbsordning. Udvalget henstiller derfor også til ministeriet, at man er opmærksom på dette problem og i rimelig udstrækning giver dispensation, således at en eventuel modvilje mod børneteater hos en teaterforening ikke kommer børnene til skade. For ikke at svække teaterforeningerne vil man dog ikke anbefale, at kravet i almindelighed forlades, men skal tværtimod opfordre til samarbejde skole og teaterforening imellem.

b. Andre former for amtslig/kommunal støtte.

I øjeblikket har hovedparten af både de stationære og de opsøgende børneteatre deres hjemsted i København. Man kunne tænke sig, at en amtskommune eller en primærkommune traf aftale med et bestemt børneteater om at slå sig ned på egnen eller i den pågældende by for at betjene børnene i området. Dette kunne ske ved, at teatret slog sig ned permanent eller for en kortere periode f.eks. en uge, for at spille på samtlige skoler og institutioner. Teatret kunne eventuelt overgå til en status som kommunalt teater. I en sådan situation bør man tilstræbe en støtteordning, hvor 35 - 50 % af udgifterne betales af staten, medens resten dækkes af den lokale enhed, der entrerer med teatret.

Blandt andre former for støtte på lokalt plan kan nævnes: bevillinger til PR-virksomhed enten via den stedlige teaterforening eller på anden måde samt støtte til transport ind til de stationære scener.

c. Støtte fra andre ministerier eller fra anden side i øvrigt.

Støtte fra andre ministerier kan især tænkes fra undervisningsministeriet og socialministeriet. Teaterloven af 1970 giver i § 16 mulighed for støtte fra ministeriet for kulturelle anliggender til teaterpædagogisk virksomhed. Det fremgår af lovens bemærkninger og forhandlingerne i folketinget, at man med teaterpædagogisk virksomhed sigter til f.eks. foredrag og demonstrationer af dramaets historie, skuespillets teknik etc., men at det ikke er hensigten via

denne bestemmelse at støtte den skabende dramatik. Den skabende dramatik, der tilsigter at udvikle børnenes kunstneriske og skabende evner gennem teaterleg, improvisationer og indstudering af spil, kan tænkes støttet via fritidsloven, organiseret som interessegrupper for børn. Der var under forhandlingerne enighed mellem folketingsudvalget og kulturministeren om, at virksomhed af denne art henhørte under undervisningsministeriet.

Imidlertid beskæftiger man sig i disse år også i de socialpædagogiske institutioner under socialministeriet og i folkebibliotekerne under ministeriet for kulturelle anliggender med skabende dramatik.

Udvalget tillægger det - uden hensyn til hvilket ministerium virksomheden hører under - stor vægt, at virksomhed med skabende dramatik fremmes.

På socialministeriets område har daginstitutionerne, især børnehaverne, interesseret sig meget for børneteater. Mange børnehaver har af deres rådighedsbeløb fundet midler til teaterbesøg enten på et stationært teater eller ved besøg af et opsøgende.

Børneteaterudvalget finder, at man bør støtte denne udvikling. Udvalget henstiller til socialstyrelsen, børne- og ungdomsforsorgen, at der sker en principiel godkendelse af, at udgifter til teaterbesøg for børn i anerkendte daginstitutioner kan opføres som tilskudsberettigede driftsudgifter i de respektive institutioners regnskaber.

Udvalget anser det for meget væsentligt, at børn i daginstitutioner får mulighed for - uanset forældrenes indtægt - at komme i teatret. Som yderligere begrundelse kan anføres, at flere teatre producerer for børn i aldersklasser svarende til børn i daginstitutioner.

Blandt andre støtteformer kan nævnes de eksisterende priser og fonds, der tildeler stipendier. Det ville være ønskeligt, om man i højere grad havde opmærksomheden henvendt på den frugtbare udvikling inden for dansk børneteater i de senere år. Sådanne priser og stipendier ville i reglen kunne uddeles til børneteaterfolk uden ændring i fundatserne.

d. Harmonisering af reglerne for de forskellige typer af modtagere - gratis teater.

Denne problematik har to sider: På producentsiden er der store prisforskelle på de tilbudte forestillinger. Og på modtagersiden forekommer der både gratis teater og betalings-teater. F.eks. arrangerer

folkebibliotekerne, og mange skoler i skoletiden, gratis teater, medens der samtidig på de stationære teatre og ved teaterforeningernes abonnementer opkræves billetpriser.

Baggrunden for denne uensartede og meget varierende situation er den øjeblikkelige tilstand med hensyn til offentlig støtte til teatrene. Bortset fra Det kgl. Teater og landsdelsscenerne, der har underskudsdækning, forpligter staten sig ikke til at dække teatrenes underskud, man yder et vist tilskud i forhold til et budget, men teatervirksomheden er stadigvæk i princippet privat.

Efterhånden som teatrenes selvfinansieringsgrad er blevet stadig mindre i 60'erne, er statstilskuddene blevet en større og større del af teatrenes indtægter. Selvom billetindtægterne efterhånden i de fleste tilfælde kun udgør en ringe andel af den samlede indtægt, har teatrene stadig en næsten ubegrænset frihed med hensyn til pris- og lønfastsættelsen.

Efterhånden som staten i det væsentlige finansierer teatrenes virksomhed, trænger spørgsmålet om fastsættelse af generelle normer sig derfor mere og mere på.

Det er klart, at den offentlige støtte ikke må anvendes til at underbyde markedet. Man må kunne bevare et system med mange og forskelligartede teatre samtidig med, at det sikres, at konkurrencen bliver af kunstnerisk art.

Med hensyn til prisfastsættelsen kan der f.eks. ved forhandling i Samarbejdsudvalget for Turnéteatervirksomhed og med kulturministeriets godkendelse fastsættes normer for forskellige typer af forestillinger.

Vedrørende spørgsmålet om gratis teater er der meget delte meninger.

Fra tilhængernes side anføres det bl.a., at det er urimeligt, at forældrenes økonomiske evner og vilje skal være bestemmende for, om børnene kommer i teatret, og at det udfra sociale og kulturelle lighedsnormer må være rigtigt, at adgangen til børneteater er gratis.

Fra modstandernes side hævdes det, at gratis teater ikke værdsættes af børnene, fordi det er gratis.

Rent faktisk er situationen den, at folkebibliotekerne og en del skoler i skoletiden viser gratis teater. Folkebibliotekerne har mulighed for at afholde udgifter over driftsbudgettet.

Udvalget har drøftet spørgsmålet om gratis børneteater indgående og er ikke nået til almindelig enighed om spørgsmålet generelt set. Der er imidlertid enighed om at henstille, at der ikke kræves penge af eleverne for forestillinger opført i skoletiden eller i øvrigt på institutioner.

E. Forskning.

Som anført af amanuensis Jørgen Paulli Jensen på side 25 eksisterer der i Danmark så godt som ingen forskning inden for børneteaterområdet.

Behovet for en sådan forskning er blevet behandlet ved flere lejligheder, bl.a. ved de to sidste Vasa-seminarer, og det kan slås fast, at det er stort og mangesidet.

Det blev også understreget ved Nordisk Kulturkommissions symposium om "børn og kultur" i 1969, hvor man opstillede forskningen som en vigtig samfundsopgave i forbindelse med både det pædagogiske drama og det professionelle børneteater.

Det pædagogiske drama er i stærk udvikling. Undervisningen findes allerede på mange skoler, både som metode og som selvstændigt fag, og det er en selvstændig disciplin på mange seminarier og på Danmarks Lærerhøjskole, ligesom det indgår i undervisningen på Statens Teaterskole.

Lærerne må alle disse steder bygge deres undervisning på praktiske erfaringer og på en litteratur, der i overvejende grad beskæftiger sig med konkret arbejdsstof. Behovet for en forskningsmæssig underbygning af undervisningen bliver mere og mere påtrængende.

For det professionelle børneteater gælder det, at en stor del af grundforskningsopgaverne svarer til voksenteatrets og må kunne indpasses i den allerede eksisterende forskning. Målforskningsopgaverne er til gengæld så vigtige og påtrængende, at der må gøres en særlig indsats. Groft taget er der behov for målforskning af to grunde.

For det første påtager det offentlige sig i stadig større udstrækning det økonomiske grundlag for børneteatrenes eksistens. Da bevillingerne formodentlig altid vil være mindre end ansøgningerne, tvinges myndighederne til at prioritere, hvad der naturligvis indebærer, at der må foretages en vurdering. Det er altid vanskeligt i kunstneriske spørgsmål, men ekstra vanskeligt på netop dette felt, hvor der er større usikkerhed om kvalitetskriterierne. En række forskningsresultater på dette område kan betyde, at man fik et sikrere grundlag

for tildelingen af de offentlige midler. Det ville betyde en styrkelse af de bedst kvalificerede børneteatre.

For det andet vil forskningsresultaterne være værdifulde for børneteatrene selv. Man kan selvfølgelig ikke i kunstneriske spørgsmål forske sig frem til sikre "opskrifter" på, hvordan man bedst bærer sig ad, men der er alligevel en lang række emner af kulturel, social, psykologisk, kunstnerisk og praktisk teaterfaglig art, hvor der er et påtrængende behov for at jævnføre de tilsyneladende erfaringer med en videnskabelig analyse, så både myndigheder og børneteatre får et tilstrækkeligt underbygget grundlag at forme den videre udvikling på.

Da en del af spørgsmålene inden for pædagogisk drama og professionelt børneteater overlapper hinanden, og en mængde erfaringer fra den ene "lejr" vil kunne bruges i den anden, anbefaler udvalget, at der finder et samarbejde sted mellem forskningen på de to områder.

Udvalget opfordrer til, at der iværksættes forskning både inden for professionelt børneteater og på området pædagogisk drama. Det ville være ønskeligt, om der skete en registrering af forskningsbehovet og derefter en rationel tilrettelæggelse og koordinering af den forskning, der iværksættes. Endelig er det betydningsfuldt, at forskningsresultaterne formidles til teaterverdenen, den pædagogiske verden og i en vis udstrækning til offentligheden. Dette vil kunne ske ved forskellige former for mangfoldiggørelse, seminarer, kurser o.s.v.

Det er udvalgets indtryk, at tilsvarende behov er tilstede i de øvrige nordiske lande, og udvalget skal henstille, at man iværksætter nordisk samarbejde om disse spørgsmål, hvor det er muligt.

F. Uddannelse.

Der eksisterer i dag ikke her i landet en selvstændig uddannelse for skuespillere eller andre, der ønsker specielt at beskæftige sig med børneteater. Der findes heller ikke en uddannelse i skabende dramatik med børn, således som i Sverige. Mange børneteaterfolk, skuespillere, dukkeførere, forfattere, instruktører, komponister er udgået fra pædagogiske uddannelser såsom seminarier, børnehaveseminarier og fritidspædagogseminarier. Nogle har foretaget studierejser i udlandet, men man har i øvrigt uddannet sig selv og hinanden. Der er utvivlsomt for såvel disse folk som for professionelle skuespillere et stort efteruddannelsesbehov både i form af seminarer og lidt længere kurser.

Udvalget har haft en drøftelse med rektorer og elever fra de 3 offentligt støttede skuespillerskoler: Statens Teaterskole, skuespillerskolerne ved Odense Teater og Århus Teater.

Det blev oplyst, at man på Statens Teaterskole, hvor skuespilleruddannelsen for tiden er 3-årig, har afsat 2 perioder af 3 måneders varighed til børneteater. På de 2 andre skuespillerskoler er der ikke for tiden en særlig uddannelse i børneteater. Imidlertid er der igangværende og planlagte praktiske opgaver med børneteater. Eleverne gav udtryk for, at det burde være en del af uddannelsesforløbet på skolen at lære om og arbejde med børneteater.

Udvalget finder, at der er et meget stort behov for uddannelse, både grund- og videreuddannelse. Der er divergerende opfattelser af, om børneteateruddannelsen bør være en selvstændig uddannelse, fordi kravene på visse områder er forskellige fra voksenteatrets, eller om den bør være en del af uddannelsesforløbet. Der er imidlertid enighed om, at denne uddannelse stiller særlige krav, f.eks. bør der være undervisning i børns udviklingspsykologi for at få en viden om barnets oplevelses- og handlemuligheder i forskellige udviklingsperioder. En undervisning i børnepædagogik er også krav, man må stille til uddannelsen. Et enkelt medlem har givet udtryk for det ønskelige i, at eleverne, inden børneteateruddannelsen påbegyndes, har en praktikperiode på en børneinstitution.

Udvalget ser gerne, at den nuværende grundlæggende skuespilleruddannelse forlænges fra 3 til 4 år. I denne forbindelse bør der indføres en uddannelse i børneteater med praktikperioder i forskellige former for børneteatre.

Endvidere vil udvalget gerne henstille til overvejelse, om der ikke burde oprettes et alternativt uddannelsessted, drevet ud fra andre uddannelsesprincipper end de bestående skolers, f.eks. byggende på principper som: fri adgang, individuelt tilrettelagte studieprogrammer, ikke-fastansatte lærere og rådgivere samt praktikperioder.

Udvalget er klar over, at der kan være betydelige økonomiske konsekvenser forbundet med dette forslag, men ser gerne, at man i et sagkyndigt udvalg undersøger, om det ikke ved utraditionelle metoder vil være muligt at etablere et sådant alternativt uddannelsesmiljø.

Efteruddannelse i form af seminarer og kurser finder udvalget, at der er særligt behov for inden for børneteatret, da der her ikke er en grunduddannelse. Efteruddannelseskurser bør tages op ved de bestående skuespillerskoler, som et permanent led i skolernes aktivitet. Det er udvalgets indtryk, at skolernes ledere er positive over for disse tanker.

Specielt om dramatikeres uddannelse.

I Danmark er der ingen officielle uddannelsesmuligheder for dramatikerne, hvilket naturligvis hænger sammen med, at de er så få, og at deres uddannelsesbehov er meget specielt.

Ved en lang række universiteter i USA og nogle stykker i USSR undervises der i "play-writing", og ikke så få amerikanske forfattere, især af den ældre generation, har frekventeret disse uddannelser. Værdien af dem ligger mindre i den teoretiske undervisning end i, at universiteterne kan byde dramatikerne gode udviklingsmuligheder, fordi de råder over selvstændige arbejdende teatre, hvor dramatikeren kan afprøve sine tekster i praksis i samarbejde med kyndige folk. Det er dette "laboratoriearbejde", der har størst betydning. Man lærer at skrive dramatik ved at deltage i den proces, der gør en tekst til teater. Isolation er en hæmsko for en vordende dramatiker.

Udvalget er tilhænger af, at en lignende uddannelse søges etableret i Danmark, f.eks. ved at dramatikeren følger den dramaturgiundervisning, der gives ved vore universiteter og supplerer den med praktisk arbejde på et teater. Det vil dog ikke være rigtigt at stile mod

denne form som den eneste dramatikeruddannelse. Selv om antallet af dramatikere øges, vil der stadig være så få, at det både vil være overkommeligt og principielt rigtigst at udforme støtten, således at forfatterne individuelt kan tilrettelægge en uddannelse, der passer til deres forudsætninger. Der bør være meget vide rammer for denne uddannelses indhold og forløb.

Det er normalt, at en debut først indfinder sig, når dramatikeren har passeret de 30, og som regel har en grunduddannelse. Dette gør det vanskeligt for ham at indlede sin dramatikerkariere med en flerårig uddannelse. Til gengæld erfarer mange dramatikere, at de i perioder i deres forfatterskab har behov for en "efteruddannelse", der sætter dem i stand til at forny sig og indvinde nyt land. Begrebet "dramatikeruddannelse" må derfor ses fra flere synsvinkler, og uddannelsesstøtten må være meget fleksibel - med en bred margin for, hvad en dramatikeruddannelse egentlig bør indeholde.

I denne forbindelse må det nævnes, at studieophold i form af ophold i miljøer, som forfatteren ikke kender, men gerne vil skrive om, bør kunne støttes, ligesom studierejser til andre lande bør støttes, hvad enten de går til teaterakademier eller har til formål at gøre forfatteren bekendt med f.eks. U-landsproblematikken.

For børnedramatikeren gælder specielt, at der i hans uddannelse bør indgå elementer, der styrker hans viden om børns opfattelsesevne og reaktioner - han må derfor have støtte til at deltage i kurser i udviklingspsykologi.

Den væsentligste uddannelse må dog ligge i selve miljøet. Den får han bedst ved at overvære - eller endnu bedre tage aktivt del i - opsætninger af andres eller egne stykker. Det er en praksis, der var utænkelig herhjemme for ti år siden, men som i dag lader sig gennemføre, og som burde kunne udbygges meget. Denne "praktikantordning" bør støttes af både store og små teatre, radio, film, TV. Under teaterloven ydes der støtte til uddannelsesløn for dramatikere med for tiden 2.000 kr. pr. måned. Denne ordning burde udbygges og beløbsstørrelsen forhøjes.

Mange muligheder står allerede åbne og praktiseres, men de er ofte ikke kendt uden for en snæver kreds, og der er ofte et problem med at skabe kontakt mellem dramatikere in spe og de teatre, der kunne uddanne dem. Problemet kunne muligvis løses ved, at teaterskolen

eller et af universiteterne oprettede et kontakt eller konsulentorgan, hvortil teaterdirektører kunne henvise folk med talent, så de fik hjælp til at bryde ud af isolationen.

G. Internationalt samarbejde.

Et af udvalgets medlemmer har henledt opmærksomheden på den internationale sammenslutning for børne- og ungdomsteater ASSITEJ (Association Internationale du Théâtre pour l'Enfance et la Jeunesse), hvis arbejde det pågældende medlem har deltaget i siden organisationens start i 1964.

Organisationen beskæftiger sig med såvel forestillinger for børn som med kreativt dramatisk arbejde med børn i skole og fritid.

For at man kan gøre brug af de erfaringer, der allerede er gjort og stadig gøres verden over, anbefaler udvalget en tilslutning til denne organisation.

MINISTERIET FOR KULTURELLE ANLIGGENDER

Bilag 1.

Til kommunalbestyrelsen.

Hoslagt fremsendes en delbetænkning afgivet af Udvalget om børne- og ungdomsteater, der er nedsat af ministeriet for kulturelle anliggender den 15. oktober 1970.

Delbetænkningen omhandler spørgsmålet om formidling af børneteater.

Siden Dansk Skolescenes likvidation i december 1968 er formidling af børneteater sket gennem direkte kontakter mellem producenterne og forbrugerne, i hvilken forbindelse en lang række tillidsmænd på skolerne har fortsat arbejdet for udbredelse af børneteater. Erfaringerne i den forløbne tid tyder imidlertid på, at aftagerne har manglet en samlet oversigt over tilbuddene fra de enkelte teatre. Endvidere har der i en del tilfælde manglet en formidlingsordning på det lokale plan til at organisere og arrangere børneteaterforestillinger Som følge af disse to forhold er børneteaterproduktionerne til tider blevet udnyttet mindre hensigtsmæssigt, og der er sket en ujævn distribution udover landet af de tilbudte forestillinger.

I vedlagte delbetænkning har Udvalget om børne- og ungdomsteater henstillet, at den centrale informations- og formidlingsopgave overdrages til det ved teaterloven af 1970 oprettede Samarbejdsudvalg for Turnéteatervirksomhed, der ifølge loven har til opgave at arbejde for en hensigtsmæssig tilrettelæggelse og koordinering af turnévirksomheden.

Ministeriet, der i det hele kan tiltræde de i delbetænkningen fremsatte synspunkter, har forespurgt Samarbejdsudvalget, om det vil påtage sig denne opgave. Samarbejdsudvalget, der består af et ligeligt antal repræsentanter for publikum og producenter, har accepteret at påtage sig informations- og formidlingsopgaven.

Som et første resultat heraf foreligger en samlet oversigt over tilbuddene i publikationen "Børne- og ungdomsteater, sæson 1971-72". Publikationen kan fås ved henvendelse til Samarbejdsudvalget for

Turnéteatervirksomhed, Frederiksborggade 20[3], 1360 København K. Telefon 151081. I øvrigt er arbejdsopgaverne for Samarbejdsudvalget beskrevet nærmere i delbetænkningen.

På baggrund af børneteaterudvalgets opfordring skal man henstille til kommunernes overvejelse, om der er behov for at etablere en lokal formidlingsordning, idet man henviser til de i forvejen eksisterende bestræbelser, jfr. ovenfor om skolernes tillidsmænd. Børneteaterudvalget præsenterer en model for en sådan formidlingsordning i delbetænkningen. Det skal tilføjes, at modellen i betydeligt omfang bygger på en børneteaterordning, der siden 1970-71 med held har fungeret i Søllerød kommune.

K. Helveg Petersen

/

Hans Vilstrup

Danmarks Teaterforeninger. Bilag 2.

Den lokale organisation.

I mange kommuner er der allerede etableret et samarbejde mellem det kulturelle udvalg og den lokale teaterforening (publikumsorganisation) bl.a. i forbindelse med administrationen af billetkøbsordningen for unge under uddannelse. For at udbygge dette samarbejde kan kommunens kulturelle udvalg overdrage administrationen af det lokale børne- og ungdomsteaterarbejde til teaterforeningen, der pålægges at samarbejde med alle interesserede institutioner i kommunen eller egnen, i særlig grad skoler, børnehaver, biblioteker m.v.

Når der peges på denne mulighed skyldes det, at man herved dels udnytter den erfaring i administration af teater - herunder administrationene af ministeriet for kulturelle anliggenders bekendtgørelse af 5. februar 1971 om billetkøbsordningen for unge under uddannelse - og det administrative apparat, teaterforeningen råder over, dels opnår en naturlig forbindelse mellem børne- og ungdomsteater og voksenteater. Samtidig forenkles administrationen, idet kommunens andel i udgifterne kanaliseres ud til en enkelt organisation.

Et børne- og ungdomsteaterudvalg kan eventuelt vælges af teaterforeningens bestyrelses midte. Ifølge teaterloven vælges bestyrelsen af foreningens medlemmer, og ved generalforsamlingen har institutionens repræsentanter således muligheden for at blive valgt til bestyrelsen via deres medlemsskab og dermed forbundne stemmeret. Institutionerne sikrer sig hermed indflydelse på repertoire og teatermæssig målsætning, både hvad angår børne- og ungdomsteater og voksenteater.

Ønsker kommunen sikkerhed for, at alle institutioner repræsenteres i teaterforeningens børne- og ungdomsteaterudvalg, f.eks. i et udvidet udvalg, bør der tages hensyn til virksomhedens geografiske omfang.

Flere steder samarbejder flere kommuner med teaterforeningen på egnen, mens teatervirksomheden andre steder, hovedsageligt i Københavns omegnskommuner er afgrænset af kommunegrænser.

I den geografisk mindre enhed kan hver institution være repræsenteret i teaterforeningens børne- og ungdomsteaterudvalg, mens det

vil være hensigtsmæssigt, at udvalget sammensættes med repræsentanter fra centrale udvalg, f.eks. fælleslærerrådet i hver kommune, hvor der drives en regionalt præget teatervirksomhed.

Valget af forestillinger sker inden for den enkelte institution i samarbejde med udvalg, der er tilknyttet denne, f.eks. elevråd, forældrenævn m.fl. på grundlag af den oversigt over repertoire, der hvert år fremsendes til alle institutioner i april-maj måned fra Samarbejdsudvalget for Turnéteatervirksomhed.

Teaterforeningens børne- og ungdomsteaterudvalg koordinerer institutionernes ønsker om forestillinger, hvorved producenternes interesse i en effektiv udnyttelse af turnéperioden i den pågældende egn eller kommunen tilgodeses. Desuden sikrer udvalget et rimeligt udbud af forestillinger på skoler o.lign. i eller uden for skoletiden - afhængigt af kommunens økonomiske egenindsats.

Landsorganisationen Danmarks Teaterforeninger har i ministeriets børneteaterudvalg tilkendegivet, at medlemsforeningerne er interesserede i at medvirke i dette arbejde.

UDVALGET OM BØRNE- OG UNGDOMSTEATER Bilag 3.

---

c/o Ministeriet for kulturelle anliggender.

København, den 3. marts 1971.

Til teaterrådet.

På baggrund af en henstilling fra teaterrådet og fra folketingsudvalget vedrørende teaterloven af 1970 nedsatte ministeren for kulturelle anliggender den 15. oktober 1970 et udvalg om børne- og ungdomsteater. En fortegnelse over udvalgets medlemmer vedlægges. Udvalget har til opgave at undersøge børneteatrets forhold og stille forslag om den fremtidige struktur inden for dette område. Endvidere har udvalget til opgave at stille forslag om en hensigtsmæssig formidlingsordning til de interesserede kredse. I denne forbindelse skal spørgsmålet om finansiering af børneteaterproduktionen og betalingen for forestillingerne behandles.

Udvalget har efter en række møder udarbejdet et forslag til formidlingsordning. Forslaget går ud på oprettelse af et centralt formidlingskontor for hele landet samt oprettelse af kommunale udvalg og udvalg på den enkelte institution, der ønsker at aftage børneteater.

Forslaget er den 12. februar 1971 sendt til en række organisationer og institutioner til udtalelse og vedlægges til teaterrådets orientering.

Udvalget er nu gået i gang med en drøftelse af de spørgsmål, der knytter sig til finansiering af børneteater.

Udvalgets betænkning vil komme til at indeholde en række betragtninger om perspektiverne på længere sigt, herunder en vurdering af problemstillingen gratis teater.

Da teaterrådet imidlertid står overfor at skulle behandle tilskudsansøgninger fra teatrene for sæsonen 1971-72, har udvalget ønsket at fremsætte nogle aktuelle betragtninger, som man finder eventuelt kan være vejledende for teaterrådet ved dettes behandling af ansøgningerne fra børneteatrene:

1. Udvalget finder, at bevillingen til Skolernes Teaterformidling bør udgå. En bevilling til et nyt centralt formidlingskontor bør ydes af bevillingen i henhold til lovens § 28 om publikumsorganisationer.

2. Den aldersmæssige afgrænsning af bevillingsområdet for lovens § 16 om teater for børn og unge er vanskelig, bl.a. fordi der er en glidende overgang fra ungdomsteatret til voksenteatret. I lovbemærkningerne til § 16 har man imidlertid gået ud fra en aldersgrænse på 14 år. Af denne grund, og fordi man under denne alder i hvert fald kan regne med, at forestillingerne både ses af og produceres for et børnepublikum, finder udvalget, at støtte i henhold til § 16 bør gives til teaterproduktion for et publikum under 14 år. Teaterrådet opfordres til dog at være fleksibel i sin vurdering af aldersspørgsmålet. F.eks. bør en forestilling, produceret for alderstrin såvel under som over 14 år (12 - 16 år), bevillingsmæssigt kunne placeres under § 16.

   En følge af dette forslag og af forslaget under 1. er, at det egentlige børneteaters bevillingsmæssige situation styrkes.

   Det understreges, at det centrale formidlingskontor skal kunne formidle produktioner også for aldersgruppen 14 - 18 år, selvom disse produktioner bevillingsmæssigt er placeret under § 14 eller § 19. Kontoret bør her finde en balance i den praktiske formidling gennem et snævert samarbejde med Samarbejdsudvalget for Turnéteatervirksomhed.

3. I den nuværende fase af udviklingen, hvor der ydes statstilskud til teaterdrift, men hvor underskudsdækning ikke er garanteret, er det vanskeligt at gribe ind over for såvel løn- som prisfastsættelsen.

   Udvalget finder, at tilskudsbeløbene bør fordeles blandt ansøgere ud fra en helhedsvurdering, hvori må indgå momenter, såsom kvalitet, originalitet, fantasi, kunstnerisk fornyelse, inspiration og faglig dygtighed. Endvidere oplysninger om antal ansatte, opsætningsomkostninger, aldersmæssig alsidighed, publikumssøgning og geografisk dækning m.m.

   I teaterrådets analyse og vurdering af de aktuelle ansøgninger vil udvalget henstille, at der indhentes oplysninger om, hvad der er kommet ud af bevillingerne til de enkelte producenter,

f.eks. med hensyn til antallet af producerede forestillinger, antal opførelser, antal tilskuere. I en bedømmelse af kvaliteten af teatrenes produktioner kan eventuelt indgå udtalelser fra pædagoger, psykologer, bibliotekarer m.fl. om børnenes reaktioner.

På grund af de samlede bevillingers utilstrækkelige størrelse i forhold til de indsendte ansøgninger vil det formentlig være nødvendigt at foretage nedskæringer og eventuelt også udskydelser af ansøgninger. Det kan her oplyses, at det er udvalgets opfattelse, at man bør tilgodese så mange teatre, at der sikres et mangfoldigt og alsidigt udbud af produktioner. I tilfælde, hvor der foretages betydelige nedskæringer i forhold til de ansøgte beløb, bør det søges oplyst hos de pågældende teatre, hvorvidt de vil kunne gennemføre en eller flere produktioner for de reducerede beløb, eventuelt suppleret med støtte andetsteds fra.

4. Det er udvalgets indstilling, at der bør tilstræbes en forøgelse af de samlede midler under § 16, således at børneteatrets publikum på længere sigt tilgodeses forholdsmæssig på samme måde som voksenteatrets publikum.

Et af udvalgets medlemmer, Niels Andersen, har ikke fuldt ud kunnet tilslutte sig udvalgets aktuelle betragtninger, og har derfor udarbejdet en mindretalsindstilling med bilag, som vedlægges.

P. U. V.

Hans Vilstrup

/

Bente Vejlesby

Den 3. marts 1971.

Mindretalsindstilling til brevet til teaterrådet fra Udvalget om børne- og ungdomsteater.

Bilag:

Notat for debat om finansiering.

Notat om prispolitik.

Niels Andersen kan tilslutte sig afsnit 1 og 2 og hovedparten af afsnit 3, men afgiver dissens med hensyn til første sætning i dette afsnit, idet han mener, at der må foretages indgreb over for den frie løn- og prisfastsættelse som betingelse for offentlig støtte. I øvrigt henviser han til sine notater "For debat om finansiering" og "Om prispolitik" i relation til denne sætning og til afsnit 4, hvis uforpligtende formulering han ikke kan tiltræde, idet han mener, at 1/5 af de samlede midler alt incl. til teater fra finansloven skal anvendes.

Endvidere mener han, at teatre som evner følgende må have højest prioritet ved fordelingen af offentlige midler:

> At producere teater ud fra demokratiske og kollektive idéer.
> At arbejde kunstnerisk fornyende og originalt med fantasi, dygtighed og inspiration.
> At sikre stadig videreuddannelse af teaterarbejderne og rumme høj faglig, håndværksmæssig standard i de enkelte produktioner.
> At arbejde med teatret stringent, alvorligt og med store krav til kvalitet - defineret som den samlede sum af udsagn og kraft set i forhold til teatrets artikulerede målsætning.

Niels Andersen

Niels Andersen. Den 24. januar 1971.

Udvalget om børne- og ungdomsteater.

Notat for debat om finansiering.

Produktionen og formidlingen af børne- og ungdomsteater er for øjeblikket undergivet en række økonomiske lovmæssigheder, som alt taget i betragtning har mange uheldige følger for børn og unges lige adgang til at opleve teater og for teaterarbejdernes muligheder for under lige vilkår at producere teater.

Det må være udvalgets opgave at opstille kriterier og retningslinier for støtte til produktionen af teater og at pege på forslag til løsninger af teaterarbejdernes finansielle problemer, således at der opnås den højeste grad af lighed i muligheder for både publikum og for teaterarbejderne.

Publikum.

Alt børne- og ungdomsteater bør være gratis for publikum uanset om det udspilles på et fast teater, hvortil børnene og de unge skal komme, eller om det foregår i et miljø, hvor børnene og de unge er. Men da det må betragtes som indtil videre utopisk at kunne producere børne- og ungdomsteater af tilstrækkelig kvalitet og i tilstrækkelig mængde til at dække det kolosale behov udelukkende baseret på økonomisk støtte fra finansloven, må man finde økonomiske kilder andre steder. Det mest nærliggende vil for det første være at producere prisbilligt teater, så institutioner og miljøer ved selvfinansiering kan lade afholde teaterforestilling - i eller uden for miljøet. For det andet må det være nærliggende at pege på de muligheder, amter og kommuner har for på forskellig vis at yde tilskud og underskudsdækning over deres kultur- og undervisningsbudgetter. Hvis børn og unge over hele landet skal have de samme muligheder, er det uomgængeligt nødvendigt, at samtlige primær- og sekundærkommuner afsætter beløb til denne teatervirksomhed, enten det er i form af støtte til lokale egnsteatre eller i form af landsdækkende opsøgende teatre - eller en eventuel kombination af begge fænomener f.eks. ved

at opsøgende teatre slår sig ned nogle dage, en uge eller to og spiller deres repertoire med kommunen eller amtet som udgangspunkt. I øvrigt kan der ikke herske tvivl om, at lokalt forankrede absolut må anses for at være det mest ideelle. Det vil ligge klart i forlængelse af tendenserne til en øget decentralisering af kulturlivet. En model for denne tanke er opstillet i forbindelse med et konkret projekt, som er udarbejdet til Esbjerg kommunes kulturudvalg, og det er bilagt dette notat.

Producenterne.

For øjeblikket hersker der uligheder af gigantiske dimensioner i fordelingen af støtten til teatervirksomhed over finansloven. Ikke blot imellem de enkelte producenter, men også imellem befolkningens aldersgrupper. Sigtet må være, at midlerne fordeles ligeligt, således at størrelsen af støtten følger klart definerede regler, samtidig med at aldersgruppen børn og unge fra 0 til 16 år får en andel af det samlede beløb til teaterformål alt incl., som svarer til denne aldersgruppes andel i befolkningstallet.

Ifølge Statistisk årbog 1968 Tabel 13 og 26 er fordelingen i gennemsnit pr. årgang ca. 80.000, hvilket vil sige ca. 1.280.000 i alderen 0 - 16 år. Det svarer til en befolkningsandel på ca. 25 %. Ifølge finanslovforslaget 1971-72 § 21 er der til teatervirksomhed afsat et beløb på i alt ca. 82,2 mill. kr. Hvis der skal være korelation imellem befolkningsandelen og fordelingen af finansloven skal aldersgruppen 0 - 16 år således have en andel på ca. 20,55 mill. kr. I finanslovforslaget andrager andelen 2,17 mill. kr.

Der er altså en formidabel skævhed i den øjeblikkelige fordeling, og denne skævhed kan kun afhjælpes ved:

at der flyttes midler fra støtten til voksenteater over på børne- og ungdomsteater.

at voksenteatret ikke gives andel af bevillinger til børne- og ungdomsteatret i en overgangsperiode indtil balancen er nået.

og at det pålægges de voksenteaterproducerende teatre som forudsætning for støtte, at ¼ af støttemidlerne anvendes til børne- og ungdomsteater.

Udover ad disse veje at skabe en rimelig balance må der, for at gennemføre en helt retfærdig finansiering, opstilles følgende hoved-

principper som betingelse for offentlig støtte - med plads til visse korrektioner bestemt af arten af teatervirksomheden:

1.

Enhver teaterarbejder beskæftiget ved såvel børne- og ungdomsteater som ved voksenteater skal sikres en faglært arbejders løn. Den er for tiden efter et gennemsnit baseret på udførlige lønstatistikker fra Arbejdsgiverforeningen og Statistiske Efterretninger på ca. 3.500 kr. om måneden. Det må præciseres, at denne løn skal være såvel maksimums- som minimumsløn, og at den skal være på årsbasis. Altså et konsekvent princip om ligeløn. Med dette princip som udgangspunkt bør alt teaterarbejde honoreres. Betingelsen for offentlig støtte må være, at ligelønsprincippet overholdes.

2.

Omkostningerne udover lønomkostningerne til en teaterproduktion er noget af det mest variable fra teater til teater og fra forestilling til forestilling. Derfor foreslås det, at der opstilles visse udgiftsgrænser for teaterproduktioner afhængig af antal involverede teaterarbejdere f.eks. 1.000 kr. pr. teaterarbejder pr. produktion. Inden for denne ramme skal produktionen afholdes.

Eksempel: Forfatter, instruktør, scenograf, tekniker, administrator og 5 skuespillere, i alt 10 d.v.s. 10.000 kr. I tvivls- og grænsetilfælde må dette princip 2 kombineres med nedenstående princip 4.

3.

Den ulige fordeling af det offentliges støttemidler og manglen på faste retningslinier gør, at disse støttemidler af nogle producenter anvendes direkte til uretfærdig økonomisk konkurrence f.eks. gennem dumpingpriser. Dette må naturligvis gøres aldeles umuligt. Derfor kan der kun gives én vej for absolut retfærdig fordeling ved, at der som betingelse for offentlig støtte indføres faste ensartede forestillingspriser definerede efter antallet af teaterarbejdere i produktionen, f.eks. 100 kr. pr. teaterarbejder.

Eksempel: Forfatter, instruktør, scenograf, administrator og 3 skuespillere, i alt 7, d.v.s. en forestillingspris på 700 kr. Med dette princip vil spørgsmålet om antallet af publikummer være helt bortelimineret.

4.

Med disse hovedprincipper som udgangspunkt for børne- og ungdomsteatrets finansiering: gratisteater, aldersgruppeandel, ligeløn, omkostningsrammer og faste forestillingspriser vil det yderligere være nødvendigt at foretage en behandling af den enkelte producents individuelle behov afstemt efter teatervirksomhedens karakter: faste teatre, opsøgende teatre, transportomkostninger, diæter og andre variabler ved fordelingen af den offentlige støtte. Denne behandling bør som hidtil foretages af ministeriet for kulturelle anliggender, indtil der oprettes et teaterråd på tre teaterkyndige, som udskiftes hvert andet år, og som suverænt kan varetage vurderingen og kontrollen med princippernes overholdelse - på linie med Kunstfondens 3-mandsudvalg og 3-mandsrådet i forslaget til den nye filmlov.

Når disse fire principper kombineres med krav om åbenhed og offentlighed omkring teaterarbejdet, decentralisering og demokratisering, skulle børne- og ungdomsteatrets finansieringsproblemer kunne løses.

Niels Andersen. Den 25. februar 1971.

Notat om prispolitik.

Dette notat må ses i forlængelse af og i sammenhæng med notatet: "Notat for debat om finansiering".

En diskussion om teatrenes prispolitik må tage sit udgangspunkt i erkendelse af, at det gammelliberale samfunds konkurrenceprincipper med den stadig øgede investering fra det offentlige efterhånden er sat fuldstændig ud af funktion, samtidig med at man må erkende, at diskussionen om en prispolitik ikke kan føres uden, at de subjektive kvalitetskriterier bliver analyseret og sat i nøje relation til de økonomiske muligheder.

Det er en kendsgerning, at det for øjeblikket er sådan, at teatre med store offentlige tilskud - fra stat og kommune - er i stand til at udbyde forestillinger betydeligt billigere end teatre med ringere eller ingen offentlige tilskud, og at de ofte gør det. Dette forekommer at være umoralsk og kan kun lade sig praktisere, fordi det offentlige ikke har lagt nogle klausuler på de bevilgede penges anvendelse. Der kan ikke være tvivl om, at med tendenserne til øgede offentlige investeringer er denne tilstand uholdbar i længden. Derfor må der opstilles nogle klare principper og retningslinier som betingelse for offentlig støtte.

I notatet om finansiering er der opstillet en sammenhængende model for forslag til løsning af problematikken for især det opsøgende teaters vedkommende. I den forbindelse må det pointeres, at eftersom landsdelsscenerne og andre institutionsteatre i stigende grad beskæftiger sig med både almindelig turnévirksomhed og snarligt også med opsøgende virksomhed, så vil det være forkasteligt, om disse teatre i kraft af deres store økonomiske ressoucer uhæmmet skal have lov til at boltre sig med dumpingpriser. Ingen vil formodentlig afvise, at der skal og bør være konkurrence imellem teatrene med hensyn til kunnen, faglig dygtighed, inspiration, fantasi, originalitet og aktualitet, men denne konkurrence må være på lige økonomiske præmisser. Og det er de på ingen måde for øjeblikket.

Derfor skal det konkrete forslag være: At der fastlægges et codex for minimumspriser som betingelse for andel i den offentlige støtte

gående ud på for det første en normering af de enkelte produktioner i kategorier som f.eks. musikteater, sceneteater og miljøteater, for det andet en normering i spilletid, indtil 1 time, 1 - 2 timer, og over 2 timer (spilletid = forestillingstid + pause(r) + eventuel debat) og for det tredie en normering i forhold til det involverede antal teaterarbejdere på f.eks. 100 kr.

Dette forslag kan ved nærmere udarbejdelse blive nøglen til problematikken.

Bilag 4.

Den 14. marts 1972.

Mindretalsindstilling til betænkning om børne- og ungdomsteater.

Teaterdirektørforeningens repræsentant i Udvalget om børne- og ungdomsteater føler sig nødsaget til at tage afstand fra 2 punkter i udvalgets betænkning.

1. Stk. B. Formidlingsordning, 4. afsnit.

"Udvalget finder, at der bør ske en omdannelse af formidlingsvirksomheden i lyset af de indvundne erfaringer." Dette fandt udvalget i efteråret 1970, hvor Skolernes Teaterformidling på grund af modarbejdning fra visse børneteaterproducenters side endnu ikke havde haft mulighed for at præstere resultater af væsentlig betydning. Men selv på trods af den eensidige, massive modstand viste det sig, at skolefolk over hele landet ønskede at samarbejde med Skolernes Teaterformidling, hvilket igen resulterede i, at sæsonen 1970-71 opviste det imponerende resultat, at organisationen formidlede 85.000 billetter til skoler over hele landet og havde en omsætning på over en million kroner. Ligeledes lykkedes det organisationen at opnå kommunale tilskud til børns og unges teaterbesøg. Organisationen modtog et driftstilskud fra staten på 125.000 kr.

I indeværende sæson (1971-72) blev statstilskuddet frataget Skolernes Teaterformidling, men ikke desto mindre lykkedes det organisationen at opnå en stigning på ca. 30 % på billetformidlingen og på ca. 100 % på kroneomsætningen, idet man formidlede ca. 115.000 billetter og omsatte for ca. 2.000.000 kr. Dette er sket ved samarbejde med nedenstående teatre:

Det ny Teater (3 forestillinger)
Det ny Scala
Folketeatret
Ungdommens Teater
Gladsaxe Teater
Falkoner Teatret
John Sørensens Børneteater
Bristol Teatret (2 forestillinger)

Boldhus Teatret (2 forestillinger)
Det danske Balletakademi
Cirkus Benneweis
Riddersalen
Hair-produktionen
Jytte Abildstrøms Dukketeater.

Samarbejdet mellem disse teatre og Skolernes Teaterformidling påtænkes udvidet og stabiliseret, hvorfor man må kræve en anerkendelse af Skolernes Teaterformidling som billetformidlingsorganisation.

Det er derfor ganske misvisende, når betænkningen taler om "indvundne erfaringer" som noget negativt, når de to sæsoner, udvalget har arbejdet, kan opvise imponerende erfaringer for Skolernes Teaterformidling, som ikke kun har et forbilledligt samarbejde med producenterne og skolerne, MEN OGSÅ MED KOMMUNERNE. Yderligere har Skolernes Teaterformidling udvidet sit felt til også at dække socialpædagogiske institutioner.

Endvidere må henvises til Danske Teaterlederes Fællesråds udtalelse over for udvalget angående formidlingsordning, hvor fællesrådet netop peger på Skolernes Teaterformidling som det egnede organ. Yderligere må Teaterdirektørforeningen på det stærkeste understrege, at man ønsker Skolernes Teaterformidling legaliseret og støttet med rimelige administrationstilskud.

2. Stk. D 2 a, 6. afsnit.

Der nævnes her, at udvalget enedes om, at man ikke ønskede nogen ændring i kravet om abonnement, hvad angår børne- og ungdomsforestillinger. Teaterdirektørforeningens repræsentant i udvalget er ikke enig heri, idet man på det bestemteste må fraråde abonnementsordninger for børneteater som et krav for at opnå kommunale og statslige billetkøbstilskud. Abonnementsordninger for børn begrænser børnenes frie adgang til teater, idet erfaringerne viser, at forældrene i vid udstrækning afholder sig fra at indmelde deres børn i abonnement, fordi der skal betales for mange penge på een gang. Ligeså gode abonnementsordninger kan være for voksenteatret, ligeså dårlige er de for børneteatret.

Som repræsentant for Teaterdirektørforeningen

Bent Mejding/Susanne Theill